

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Radka Posekaná

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

DOBROVOLNÍCI A SOCIÁLNÍ SLUŽBY V PÍSKU

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Radka Posekaná

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: třetí

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou – diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Děkuji vedoucímu diplomové/bakalářské práce Mgr. Šimečkové
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Obsah.....	5
Úvod.....	7
1. Definice sociální politiky	9
1.1 Nástroje sociální politiky	10
1.2 Cíle sociální politiky	10
2. Sociální stát	12
2.1 Role státu v sociální politice.....	14
3. Občanská společnost.....	17
3.1 Role občanské společnosti jako doplňku státní politiky	18
3.2 Funkce občanského sektoru.....	19
3.3 Výhody a nevýhody občanského sektoru	19
4. Dobrovolnictví	21
4.1 Typy dobrovolnictví.....	25
4.2 Oblasti dobrovolnictví	26
4.3 Historie dobrovolnictví v ČR	28
4.4 Dobrovolnictví v České republice.....	30
5. Dobrovolnická centra a dobrovolnické programy v ČR	32
5.1 Dobrovolnické organizace	33
5.2 Mezinárodní dobrovolnické organizace.....	34
5.3 Akreditace a dobrovolnictví	34
6. Praktická část	37
7. Sociální služby	38
7.1 Druhy sociálních služeb.....	39
7.2 Standardy kvality sociálních služeb	40
8. Sociální služby v Písku.....	41
8.1 Služby sociálního poradenství.....	41
8.2 Služby sociální prevence	41

8.3 Služby sociální péče	42
9. Rozhovor s institucemi	43
9.1 Sociální služby využívající dobrovolníky v Písku	43
9.2 Požadavky sociálních služeb na dobrovolníky	46
9.3 Co organizace dobrovolníkům poskytují (supervize, školení, vzdělávání) ..	48
9.4 Představa organizace o ideálním dobrovolníkovi	50
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	58
Abstrakt	61

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je *Dobrovolníci a sociální služby v Písku*. Toto téma jsem zvolila, protože sama jako dobrovolník působím v píseckém psychosociálním centru Arkáda na projektu Linka důvěry. V této organizace pracují dobrovolníci v pětadvaceti členném týmu, kdy se po jednom střídají ve večerních službách. V roce 2008 jsme s tímto týmem dobrovolníků získali cenu Křesadlo za Partu roku 2008.

V současné době se dobrovolnictví stává opět aktuální, až by se možná dalo říct moderní. Být dobrovolníkem zdaleka nemusí znamenat jen to, že člověk nalévá polévku v ohřívárnách pro lidi bez domova. V současné době jen málo zaměstnavatelů přijme absolventa, protože má „pouhé“ teoretické znalosti z vysokoškolských skript. Určitou možnost tak nabízí dobrovolná práce v oblasti, které by se chtěl budoucí zaměstnanec posléze věnovat.

Lidé, kteří chtějí pomáhat bez nároku na odměnu, dnes působí snad ve všech sférách, nejvíce v sociální oblasti. V některých zemích vzniká nový druh dobrovolnictví, takzvané virtuální dobrovolnictví. Jedná se o pomoc po internetu, především v oblasti poradenství, legislativy, účetnictví, překladatelství nebo také tvorby webových stránek pro nejrůznější neziskové organizace.

Podle definice Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí (IAVE) je dobrovolnictví základním stavebním prvkem občanské společnosti a uskutečňuje snahu lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.

Cílem mé práce je zmapovat zařízení poskytující sociální služby v Písku a zjistit, která z nich využívají dobrovolníky. Dále zmapuji, co organizace dobrovolníkům nabízí a také jaké na ně mají požadavky. Posledním cílem je zjistit představu pracovníků o ideálním dobrovolníkovi.

Tyto informace budu zjišťovat přímo v zařízení, která dobrovolníky využívají. V těchto zařízeních budu vést rozhovor s pracovníkem, který koordinuje činnost dobrovolníků.

V teoretické části definuji sociální politiku, její nástroje a cíle podle literatury. V další části se budu věnovat sociálnímu státu, jeho roli v sociální politice a občanské společnosti jako doplňku státní politiky, s jejími výhodami a nevýhodami. V druhé kapitole se zaměřím na dobrovolnictví, které definuji podle literatury, vymezím jeho typy, oblasti a nastíním historický vývoj v České republice. Dále zmapuji situaci dobrovolnictví v České republice, dobrovolnických center, programů a organizací. V závěru této kapitoly zmíním oblast akreditace dobrovolnictví.

V praktické části nejprve vymezím pojem sociální služba, definuji její druhy a standardy kvality. Poté zmapuji sociální služby ve městě Písek, které rozdělím na služby sociální prevence, poradenství a sociální péče. Pracovníky těchto sociálních služeb kontaktuji formou e-mailu. Prostřednictvím tohoto e-mailu budu zjišťovat, zda v jejich zařízení pracují dobrovolníci. Pokud organizace bude dobrovolníky využívat, domluvím si schůzku s pracovníkem, který se o dobrovolníky stará a položím mu několik krátkých otázek. Výsledky těchto rozhovorů vyhodnotím a porovnáám je se svými předpoklady.

1. Definice sociální politiky

Sociální politika formuje vztah jedinců a sociálních podmínek jejich života. Sociální politiku chápeme jako vědu, která zkoumá a kategorizuje sociální problémy a jevy ve společnosti a usiluje o řešení problémů. Jedná se o cílevědomé a soustavné úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a fungování svého nebo jiného sociálního systému (obecního, státního). Sociální politika je soubor aktivit, které cíleně směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatel jako celku, k zabezpečení a udržení sociální suverenity a bezpečí a k omezení sociální závislosti a ohrožení.¹

Tento pojem byl u nás zavedený na přelomu 19. a 20. století. Sociální politika se dá rozdělit jako teoretická disciplína a jako společenská praxe. Teoretická disciplína vychází z poznatků společenských věd a aplikuje je na sociální realitu. Sociální politika jako společenská praxe řeší prostřednictvím svých nástrojů konkrétní sociální situace.² Reálná funkce sociální politiky vyplývá z přiměřenosti přijímaných řešení ve vztahu k potřebám a možnostem dané situace. Sociální politiku je potřeba vztahovat nejen k volbě prostředků vhodných k dosažení určitých cílů, ale i chápat ji jako proces volby cílů a prostředků v širším společenském a politickém rámci.³

V sociální politice můžeme definovat objekty a subjekty sociální politiky. *Objektem* sociální politiky jsou jednotlivci nebo sociální skupiny, kterým jsou sociálně ekonomická opatření určena, na koho mají působit a vyvolávat žádoucí sociální chování. Objekty jsou strukturovány např. z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, příjmu apod. K objektům sociální politika směřuje, něco pro ně dělá a objekty mohou mít ze sociální politiky nějaký prospěch.

¹ Brdek, M.: *Trendy v evropské sociální politice*. s. 22.

² Potůček, M.: *Veřejná politika*, s. 247.

³ Sirovátka, T.: *Česká sociální politika na prahu 21. století*. s. 10.

Objekty musí splňovat dvě podmínky, musí být zapojeny do systému sociální politiky, např. tím, že platí daně, a musí se stát sociálně potřebnými, to znamená, že pro ně nastane zákonem uznaná situace. *Subjektem* sociální politiky jsou instituce, které mají zájem, vůli, schopnosti a předpoklady k určité sociální činnosti. Tyto instituce mohou vydávat právní rozhodnutí, disponují finančními prostředky a mají právo kontroly a ukládání sankcí. K subjektům patří stát, který předurčuje sociální politiku ve společnosti, obce a kraje, mezinárodní organizace, nestátní organizace, zaměstnavatelé a firmy, církve nebo občané.⁴

1.1 Nástroje sociální politiky

Za nástroje sociální politiky považujeme prostředky, jimiž sociální subjekt působí na sociální objekt. Těmito prostředky jsou zpravidla právo, peníze a instituce, jimiž se uskutečňuje služba, regulace a nátlak. Volba nástrojů závisí na tom, čeho se jimi má dosáhnout a kdo má být adresátem péče. Mezi nástroje sociální politiky patří peněžité dávky, věcné dávky a služby.⁵

1.2 Cíle sociální politiky

Sociální politika má několik cílů své činnosti, prvním z cílů je *pomoc*. Pomoc je charakterizována tím, že někdo jinému něco poskytne, nebo pro něj něco udělá. Cílem pomoci je uspokojit individuální potřebu podle představ toho, komu pomáhá. Druhým cílem sociální politiky je *povinnost pomoc poskytnout*. Evropské státy na sebe vzaly povinnost starat se o chudé a zároveň je přesně daná hranice, pod kterou je občan považován za chudého. Třetím cílem sociální politiky je *realizace lidských práv*. Každý občan má právo na lidsky důstojný život. Stát má povinnost uspokojovat přirozené práva člověka.

⁴ Krebs, V.: *Sociální politika*. s. 48-54

⁵ Tomeš, I. : *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. s. 176-187.

V současné době si sociální politika v rámci Evropské unie stanovuje tyto cíle: pracovní příležitosti jako nejdůležitější priorita, investice do pracovní síly světové úrovně, podpora vysokého standardu práce v konkurenční Evropě, vytváření evropského trhu práce, stejné možnosti pro muže a ženy, sociální politika a sociální ochrana – aktivní společnost pro všechny, aktivity v oblasti ochrany veřejného zdraví, odbory, zaměstnavatelské organizace a dobrovolné organizace jako partneři v procesu dalšího vývoje zemí EU, mezinárodní spolupráce a efektivní aplikace evropského práva. Tato koncepce sociální politiky vychází z dokumentů Evropské unie – Bílá kniha růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti a Bílá kniha evropské sociální politiky.⁶

⁶ Brdek, M.: *Trendy v evropské sociální politice*. s. 18-22.

2. Sociální stát

Pojem sociální stát (welfare state) poprvé použil anglický duchovní ve svém kázání a rozvinul ho anglický lord William Beveridge při vypracování komplexního systému sociálního zabezpečení. Tento pojem patří ke stěžejním pojmům politických a sociálních teorií, sociální politiky i sociálního zabezpečení. Sociální stát existuje v řadě rozdílných typů od liberálního sociálního státu, přes konzervativní kontinentální evropský sociální stát až po sociálnědemokratický model švédského typu. Sociální stát je vázán na kontext tržního hospodářství (zejména na trh práce) a jeho cílem je zmírnit dopad tržních principů na jedince. Sociální stát je takový stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž věcí veřejnou. Za cíle sociálního státu jsou považovány sociální jistota a bezpečí, sociální suverenita a důstojnost jedince, blahobyt občanů, snížení sociální nerovnosti a vyšší sociální spravedlnost, standardní úroveň veřejných sociálních služeb, zlepšení kvality osobního a společenského života a legitimace společenského systému.⁷ Sociální stát svými institucemi spoluvytváří sociální prostředí, ve kterém se uspokojují občanská práva. Sociální stát zajišťuje stejné příležitosti, dostupnost základního vzdělání, základní zdravotní péče, výdělečnou činnost a přiměřené bydlení pro všechny obyvatele. Je založen na solidaritě a rozdělování příjmů mezi skupinami obyvatel. Základní problémy, které sociální stát řeší, jsou nezaměstnanost, nedostupnost vzdělání, zdravotní péče a bydlení.⁸ Snahou sociálního státu je soudržnost cestou omezení sociálního vyloučení. K tomu rozvíjí systémy začleňování do práce, povinného sociálního pojištění, státních sociálních podpor a pomoci, jimiž se zvyšuje zaměstnanost, zajišťují se přiměřené příjmy a potřebné sociální služby.

⁷ Večeřa, M.: *Sociální stát. Východiska a přístupy*. s. 22-29.

⁸ Tomeš, I.: *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. s. 54-70

V sociálním státě je vybudována rozsáhlá sociální správa veřejnoprávní a soukromoprávní povahy. Solidarita se financuje z prostředků získaných z daní.⁹

Sociální stát je stát, který prostřednictvím své administrativy poskytuje v mezích daných sociálním zákonodárstvím materiální příspěvky těm svým občanům, kteří nejsou schopni sami se o sebe postarat (nezaměstnaní, nemocní, staří, hendikepovaní), a to v oblasti regulace osobních a rodinných příjmů, péče o zdraví, bydlení, vzdělávání, pracovního výcviku nebo sociálních služeb. V dnešní podobě byl sociální stát v Evropě konstituován po druhé světové válce. Podle konstrukce a rozsahu oprávnění se rozlišuje sociální stát liberalistického, konzervativně-korporativního a sociálnědemokratického typu.¹⁰

Sociální stát je vyjádřením faktu, že sociální politika v moderní společnosti není jen soukromou záležitostí jednotlivého občana, jeho rodiny, případně dobročinných institucí a obce, ale stává se veřejným problémem, na jehož řešení se musí podílet i stát garantováním určité minimální úrovně sociálních podmínek pro každého.¹¹ Sociální stát zajišťuje, že nikdo nemůže být ve své existenci ohrožen úsilím druhých o soukromý zisk, tedy že svoboda jedněch nepovede k absolutní závislosti druhých. Proto sociální stát společnost potřebuje jako politickou a právní korekturu ekonomických mechanismů. Sociální stát je tedy nezbytným doplňkem tržního systému. Sociální stát je financován dvojím způsobem. Buď je hlavní váha financování zajišťována daněmi, nebo spočívá na systému sociálního pojištění.

⁹ Tomeš, I.: *Sociální správa*. s. 43.

¹⁰ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 215.

¹¹ Večeřa, M.: *Sociální stát. Východiska a přístupy*. s. 31.

V současné době probíhá tzv. modernizace sociálního státu. Což je strategie, která politice zbyla poté, co trh v rámci větší flexibility pracovní síly přenáší na zaměstnance a jejich rodiny stále více tržní nejistoty, zatímco na státu spočívá veškerá zodpovědnost za asociální dopady ekonomiky. Konkrétním výrazem modernizace sociálního státu jsou sociální reformy. Proces modernizace je projevuje ve všech oblastech, od nezaměstnaných přes rodiny a rodinnou politiku a zdravotní politiku až po oblast penzijního zajištění.¹²

2.1 Role státu v sociální politice

Stát je produktem určitého stupně rozvoje společnosti v oblasti ekonomického, politického a sociálního života, který se promítá i ve vědomí lidí. Stát je společenská instituce a tvoří součást společnosti. Stát a společnost proto nelze od sebe izolovat. Stát a společnost jsou spojeny tím, že mají společný základ, kterým je fakt, že oba představují společenství lidí.

Politický vývoj státu se může uskutečňovat podle různých modelů, a to: sociálně liberální, sociálnědemokratický nebo demokratický socialismus. *Sociálně liberální model* vychází z oddělení státu a společnosti a omezení státních zásahů do ekonomického a společenského života na minimum. Důraz je kladen na ochranu soukromého vlastnictví a podnikání. Veřejné sociální služby mají omezený rozsah a redistribuce příjmů se děje v malé míře. *Sociálnědemokratický model* vychází z uznání tržního hospodářství při spojení s plánovaným hospodářstvím. V rámci tohoto modelu se sociální služby rozvíjí, důraz je kladen na hodnoty spravedlnosti, solidarity a svobody. Snaha o zvyšování sociální rovnosti a spravedlnosti. *Demokratický socialismus* vychází z kritiky nedostatků kapitalismu, které řeší na principech socialistických ideálů.

¹² Keller, J.: *Soumrak sociálního státu*. 23-39.

Hospodářská činnost je plánovaná, sociální služby se rozvíjejí, široká redistribuce příjmů a společenských zdrojů s cílem dosáhnout širokou sociální rovnost.

Stát zajišťuje na určitém území řadu činností, např. funkce práva, pořádku a bezpečí, ochrana práv a svobod občanů a právních subjektů, zajišťování veřejných sociálních služeb nebo zabezpečení minimálního životního standardu pro každého občana.

Teorie sociálního státu vychází z širšího pojetí sociální politiky, pro kterou sociální stát vytváří konkrétní sociálněpolitický, právní a ekonomický rámec. Sociální politika je v úzkém spojení se sociálními aktivitami sociálního státu. Šíře subjektů sociální politiky se však nevyčerpává jen sociálním státem a jeho sociálními institucemi.

Sociální politika je úzce spjata se sociálními aktivitami státu. Část aktivit sociální politiky je zajišťována státem. Celá oblast sociální politiky je těsně vázána na hospodářskou politiku státu.¹³ Hospodářská politika vytváří základnu pro rozvoj sociální politiky a sociální politika vytváří předpoklady pro úspěšný hospodářský rozvoj (aktivace a kultivace lidského potenciálu).

Stát (jako celek i jeho jednotlivé části – samosprávné regiony a obce) má svou sociální politiku. Stát (centrum, region, obec) se od ostatních sociálních subjektů liší tím, že je nadán zvláštní mocí (regulovat společenské vztahy a vynucovat realizaci své vůle sankčními mechanismy), zvláštní povinností (zaručit občanům lidská práva poskytnutím sociální ochrany) a je vybaven zvláštními prostředky k uskutečnění svých sociálně politických cílů. Obsahem státní politiky je výsledek střetu zájmů jednotlivých státních a nestátních subjektů.

¹³ Večeřa, M.: *Sociální stát. Východiska a přístupy*. s. 29-31.

Státní sociální politika směřuje k sociální ochraně občanů a k ochraně integrity jejich osobnosti. Povinností státu je zabezpečit pro tuto ochranu dostatečné finanční a jiné prostředky a vybudovat potřebné instituce.

3. Občanská společnost

S pojmem se setkáváme již v antickém období, kdy tento pojem měl politický význam. V současné době je občanská společnost charakterizována jako vrstva společenského života. Jde o komplex nepolitických vztahů mezi jedinci navzájem a mezi jedinci, sociálními s druženými, hnutími a dobrovolnými organizacemi. Jejich prostřednictvím se občané zasazují o řešení veřejných věcí, popř. vstupují i do politiky. Občanská společnost vyplňuje prostor mezi soukromým životem člověka a ekonomickými a politickými makrostrukturami. Představuje tak významnou sociální vazbu, která limituje integraci jedince do společenského života, do společenských procesů (socializace), prosazení jeho zájmů a uspokojení řady potřeb. Občanská společnost poskytuje široký prostor činnosti dobrovolných lidských společenství, sdružení, organizací, takže je v určité opozici ke státní moci.¹⁴

Občanská společnost je soubor všech samosprávných veřejnoprávních a soukromoprávních organizací. Stát do jejich činnosti nezasahuje, pouze má legislativou zajistit příznivé prostředí pro rozvoj jejich činnosti a uspokojování zájmu občanů. Stát však na jejich činnost dohlíží, pokud si to vyžádá ochrana občanů a jejich lidských práv.¹⁵ Občanská společnost je sektor společenského života vytvářený spontánním jednáním občanů. Toto jednání obvykle vychází z partikulárních nebo místních zájmů, které nemusí být reprezentovány v politickém životě. Občané, kteří se takto angažují ve veřejných záležitostech, ale mohou vyvíjet tlak na oficiální politiku, případně do ní vstupovat.

¹⁴ Večeřa, M.: *Sociální stát. Východiska a přístupy*. s. 12-15.

¹⁵ Tomeš, I. : *Sociální správa*. s. 262.

Občanská společnost vyplňuje prostor mezi občanem jako soukromou osobou a makrostrukturami společnosti a může být účinnou kontrolou státní moci.¹⁶

3.1 Role občanské společnosti jako doplňku státní politiky

Funkcí občanské společnosti je občanská participace, která je chápána jako členství v neziskových organizacích nebo jako legální (podpis petice, účast na povolené demonstraci) nebo ilegální (stávková akce, účast na nepovolené demonstraci).

Institucionalizovanou formou a také součástí občanské společnosti jsou neziskové organizace, které hrají v moderních demokraciích nezastupitelnou roli. První z rolí neziskových organizací je *role participativní*. Občané se prostřednictvím sdružování v neziskových organizacích snaží vyjadřovat své společné zájmy a požadavky. Tímto způsobem se občané podílejí na spolurozhodování. Tato spolupráce mezi státní správou a neziskovým sektorem je prospěšná pro obě strany, protože neziskové organizace jsou často blíže realitě a mohou tedy pomoci rozhodujícímu orgánu při rozhodnutí. Takto vyjadřovat svůj názor mohou i marginalizované skupiny, prostřednictvím toho, že se sdružují v neziskových organizacích. Druhou rolí neziskových organizací je *role servisní*. Neziskové organizace poskytují služby zejména pro takové skupiny lidí, které své potřeby nemohou uspokojit jinde.

V České republice je neziskový sektor stále ve vývoji. Nejproblematičtější oblasti neziskového sektoru je oblast financování.

A to jak finance na projekty, granty a dotace, ale i finanční prostředky na správu a provoz organizace. V rámci Evropské unie mají neziskové organizace možnost čerpat finance ze strukturálních fondů.¹⁷

¹⁶ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 129.

3.2 Funkce občanského sektoru

Občanský sektor se vyznačuje dvěma funkcemi: sociální a politickou. *Sociální funkce občanského sektoru* se člení na servisní (vlastní výkon a poskytování služeb) a participativní (uspokojení potřeby sdružovat se, podílet se na činnosti organizace). Občanský sektor nabízí lidem možnost svobodně volit formy vlastní spoluúčasti na životě větších společenství, otevírá jim prostor pro seberealizaci v podobě sociálních kontaktů a spolupráce, a to jako protipól formálních podob lidského styku. *Politická funkce občanského sektoru* se týká neziskových organizací, které vytvářejí předpoklad a zároveň doplněk ústavně vymezenému politickému procesu. Zásadní funkcí neziskových organizací je jejich působení v roli tlumočnicka požadavků občanů. Umožňují občanům aktivní účast na svých činnostech a prostřednictvím neziskových organizací se artikulují přání a potřeby občanů.

3.3 Výhody a nevýhody občanského sektoru

Výhodou občanského sektoru je, že na rozdíl od trhu a státu, generuje minimální, nebo žádný zisk. Vcítí se do potřeb ostatních a je ochotný jim pomáhat, ale vyžaduje celistvý přístup. Občanský sektor předpokládá efektivní a okamžitou pomoc jednotlivcům (př. denní péče, poradenství, služby nemocným) a také značnou důvěru klientů. Vyžaduje dobrovolnou práci. Cílem činností občanského sektoru je získání finanční podpory prostřednictvím darů.

Nevýhod občanského sektoru je několik a to: *nedostatečná kapacita pro řešení rozsáhlých úkolů* (v případě, kdy je potřeba vynaložit značné, koordinované a déletrvající úsilí většího počtu lidí), *absence občanských iniciativ tam, kde by byly potřebné* (aktivity občanů se někdy liší od povahy veřejného zájmu).

¹⁷ Rakušanová, P., Stašková, B.: *Organizovaná občanská společnost v České republice*. s. 31-38.

Dále *zvýšená citlivost na osobnostní charakteristiky účastníků* (občany, kteří se účastní práce organizace občanské společnosti, spojuje vzájemná důvěra, tudíž by vnitřní konflikt mohl být pro organizaci zničující) a *nejistota a nestabilita občanského sektoru* (u neziskových organizací není záruka, že budou trvale a spolehlivě uspokojovat veřejné zájmy nebo potřeby klientů).¹⁸

¹⁸ Potůček, M.: *Veřejná politika*. s. 105-108.

4. Dobrovolnictví

V současném světě představuje dobrovolnictví fenomén, překračující hranice států i sociálních skupin a ukazující na možnost soužití, které je založené na vzájemné pomoci a solidaritě. Dobrovolnictví zahrnuje nejen činnost na místní a národní úrovni, ale také mezistátní a mezinárodní programy.¹⁹ Dobrovolnictví je svobodně zvolená činnost, konaná ve prospěch druhých bez nároku na odměnu. Každý člověk má možnost svobodně a nezištně nabízet své znalosti, čas a úsilí a dobrovolně pracovat pro veřejný zájem a ve prospěch jiných lidí a okolí. V některých lidech stále přetrvává odpor k určitým „povinně-dobrovolným“ aktivitám, které si pamatují z dob socialismu. Může se objevit i názor, který vyplývá ze zahledění se do vlastní situace, „mně taky nikdo nic nedá“. V postojích obyvatel ČR k dobrovolnictví se ještě stále zřetelně vidět stopy, které po sobě zanechala ideologizace dobročinnosti socialistického režimu.²⁰

Dobrovolníkem může být fyzická osoba starší 15 let (jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky) nebo starší 18 let (jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí), která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací.²¹

Dobrovolníci narušují vžitou představu, že žijeme ve „společnosti peněz“. Udělají si čas a věnují svoji pozornost někomu potřebnému. Dobrovolníky se nejčastěji stávají studenti, ženy v domácnosti a důchodci. Nově také přibývá dobrovolníků z řad nezaměstnaných, kterým dobrovolnictví přináší získání praxe a překonání doby nezaměstnanosti bez psychosociální krize.²²

¹⁹ Tošner, J., Sozanská, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 23.

²⁰ www.dvorek.eu/dwn/1572/14442cs_CZ_reserse31.pdf

²¹ Zákon č. 198/2002 Sb.

²² *Dobrovolníci. Obyčejní lidé, kteří dělají neobyčejné věci*. s. 3-7.

Dobrovolnictví je několik druhů, a to dárcovství, dobrovolná občanská výpomoc, dobrovolnictví vzájemně prospěšné, dobrovolnictví veřejně prospěšné a dobrovolná služba. *Dárcovství* začíná být v České republice oblíbené. Pro stále více lidí je přirozené jednorázově přispívat na veřejně prospěšné účely či do sbírek pro obyvatele postižené přírodními katastrofami. Je to jednoduchá pasivní forma, jak jednorázově uspokojit své vlastní svědomí a zároveň přispět penězi na dobrý účel. *Dobrovolná občanská výpomoc* je tradiční součástí jakékoli společnosti již od prvopočátku její existence. Jedná se o systém vzájemných protislužeb, který se úspěšně rozvíjel v uplynulém období totalitní společnosti díky absenci normálně fungujícího trhu i služeb. Tento systém se rozrostl do nevídaných rozměrů a připomínal spíše starověkou ekonomiku. Stalo se tradicí, že v okruhu svých známých či spolupracovníků si lidé půjčovali náradí i oblečení, obydlí a vozidla, za přidružené výměny aktuálních, více či méně relevantních, informací. Během uplynulých deseti let se tyto formy dobrovolnictví postupně transformují v tržní vztahy, ale jsou doposud běžné v rámci rodiny, širšího příbuzenstva a sousedských vztahů. Na venkově si lidé ještě dnes navzájem pomáhají při sklizni či stěhování. *Vzájemně prospěšné dobrovolnictví* je činnost, kterou vykonávají členové určitého sdružení či klubu v zájmu realizace svých cílů a poslání. Sbor dobrovolných hasičů je snad jednou z nejstarších a nejvíce rozšířených dobrovolnických organizovaných aktivit. Po politické změně v roce 1989 došlo v České republice k nebyvalému rozvoji neziskového sektoru. Byly obnoveny spolky a sdružení, minulým režimem potlačené, řada z nich získala v rámci restitucí původní majetek a mohla tak pokračovat ve své činnosti (např. Sokol). Vedle toho vznikly tisíce nových organizací, které staví svoji činnost na lidském nadšení a dobrovolné práci. Jedná se o mnoho kulturních, sportovních, dětských a mládežnických organizací, kde určité skupiny občanů dobrovolně, sami pro sebe a své přátele realizují řadu aktivit.

Patří sem i organizace, které se snaží pomáhat svým členům, kteří jsou nějakým způsobem ve společnosti znevýhodněni, ať již jsou to senioři (např. Život 90), Romové (např. Nadace Tolerance, Člověk v tísni - Společnost při České televizi, Sdružení dětí a mládeže Romů, HOST nebo handicapovaní (např. Pražská organizace vozíčkářů, nadace Duha, Český paralympijský výbor).²³

Dobrovolnictví veřejně prospěšné vychází z ochoty občanů angažovat se svobodně a podle svého přesvědčení, ať již pro druhé nebo pro určité změny ve společnosti. Oproti vzájemně prospěšnému dobrovolnictví je u tohoto typu dobrovolnictví na prvním místě potřeba být užitečný svému okolí. Klasickým příkladem jsou dobrovolní dárci krve, skauting nebo YMCA. Po roce 1989 se u nás stala platformou pro tento typ dobrovolnictví řada nevládních neziskových organizací, které se snaží získat pro svoji činnost dobrovolníky z řad veřejnosti, ať již se jedná o jednorázové akce nebo dlouhodobou dobrovolnou spolupráci.

Dobrovolná služba je obvykle dlouhodobý (až několikaměsíční) závazek věnovat se dobrovolné práci často mimo svoji zemi, kdy dobrovolníky hostí zahraniční nezisková organizace.²⁴ V České republice se tento typ dobrovolnictví objevuje až po roce 1989, kdy k nám přijela řada dobrovolníků především ze Spojených států amerických a západoevropských zemí, jejichž činnost byla zaměřena převážně na výuku jazyků. Postupem času vznikají i české organizace, které se věnují vysílání dobrovolníků do zahraničí, ať již na skupinové "pracovní tábory" či na samostatné studijní a vzdělávací pobyty v humanitárních či ekologických organizacích. Různé organizace poskytují různé výhody, pojištění, kapesné, příspěvek na stravu a bydlení apod. Některé organizace pouze dobrovolníky vysílají, často však pracují recipročně.

²³ www.dvorek.eu/dwn/1720/14463cs_CZ_volunteers.pdf

²⁴ http://www.eurodesk.cz/download/Brozura_Dobrovolnictvi.pdf

Organizací dobrovolné služby se v ČR věnují organizace jako např.: Mládež pro Evropu s programem Evropské dobrovolné služby, INEX - sdružení dobrovolných aktivit, SCI - Service Civil International - průkopník dobrovolnictví.²⁵

Motivace každého člověka k dobrovolné práci je jedinečná – často se ovšem jedná o kombinaci těchto faktorů: *altruismus* - dobrovolník chce být užitečný ostatním, kvalita života - dobrovolník slouží ostatním, protože tak zlepšuje svůj vlastní život, jedná se patrně o nejdůležitější motivaci, *zpětný zisk* - mnoho lidí má z dobrovolnické činnosti nějaký, byť nefinanční zisk, *smysl služby* - někteří dobrovolníci vidí spolupráci v komunitě jako zodpovědnost, kterou spolu přináší občanství, *náboženské přesvědčení* - mnoho náboženství vnímá službu ostatním jako duchovní povinnost nebo prostředek k dosažení vyššího duchovního postavení, *finanční zisk* - některé organizace jsou schopny hradit výdaje dobrovolníků, jiné poskytují něco ve smyslu stipendia nebo honoráře, *profesionální zkušenost* - dobrovolnictví nabízí zkušenost, kterou je možno zahrnout do profesního životopisu a zvýšit tak svou hodnotu pro zaměstnavatele, *společenské důvody* - dobrovolnictví je vhodným způsobem k poznání velkého množství nejrozumnějších lidí a často je tak možné se snadno spřátelit.²⁶

Dobrovolníky je dobré angažovat tehdy, když se dá předpokládat, že přiměřeně doplní služby poskytované profesionálem, nebo tehdy, kdy je mohou nahradit. Druhý případ nastává tehdy, kdy má dobrovolník dostatečnou kompetenci a dostatek času. Dobrovolníci buď pracují sami za sebe (př. ekologové) nebo pomáhají profesionálům. V druhém případě dělají to, na co profesionálové nemají čas, a vhodně doplňují profesionální péči.²⁷

²⁵Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 38-41.

²⁶www.dvorek.eu/dwn/1720/14463cs_CZ_volunteers.pdf

²⁷<http://www.dobrovolnik.cz/clanky/?x=1969875>

4.1 Typy dobrovolnictví

Dobrovolnictví můžeme dělit podle několika hledisek: z hlediska historického vývoje, z hlediska cesty, kterou se dobrovolnictví ubírá, podle role, kterou dobrovolnictví hraje v organizaci, z hlediska časového vymezení.

Z hlediska historického vývoje rozeznáváme evropský model (komunitní) a americký model (manažerský). Evropský model dobrovolnictví je vývojově starší a vyznačuje se tím, že se na základě společných zájmů dobrovolníci spontánně setkávají v přirozeném společenství, jakým je církev či sportovní nebo dětská organizace. Mladší americký model dobrovolnictví se týká dobrovolníků, se kterými profesionálně pracují dobrovolnická centra. V České republice se objevují oba typy dobrovolnictví.

Z hlediska cesty, kterou se dobrovolnictví ubírá, můžeme dělit na: dobrovolnictví, jež vzniká „zdola nahoru“ a dobrovolnictví, které působí „zvenčí dovnitř“. V prvním případě je dobrovolnictví založené na neformální skupině přátel, která se pustila společně do činnosti a zraje k neformální strukturované skupině. Tímto způsobem vznikla po roce 1989 řada neziskových organizací. V druhém případě se jedná o strukturovanou organizaci, v níž pracují profesionálové, a která se rozhoduje s dobrovolníky začít spolupracovat nebo stávající spolupráci s dobrovolníky lépe organizovat.

Podle role, kterou dobrovolnictví v organizaci hraje, můžeme dělit na: na dobrovolnicích je přímo závislý chod organizace (dobrovolníci jsou rozhodující silou organizace – př. humanitární akce), na vykonávání činnosti dobrovolníky (dobrovolníci vykonávají činnosti společně s profesionály), na činnost dobrovolníků, která není pro vlastní chod organizace nepostradatelná (dobrovolnictví pomáhá zkvalitňovat poskytované služby).

Z hlediska časového vymezení rozdělujeme na: dobrovolné zapojení při jednorázových akcích (kampaně, sbírky, koncerty), dlouhodobou dobrovolnou pomoc (opakovaná a pravidelná) a dobrovolnou službu (mise).²⁸

Existuje ještě firemní dobrovolnictví, které se dá dělit na: *jednorázové dobrovolnické akce* (dobrovolnické aktivity zaměstnanců firmy ve vybrané neziskové organizace, zaměstnanci spolu s pracovníky neziskové organizace mohou spolupracovat na přípravě, organizaci, řízení a vyhodnocení krátkodobého projektu, který neziskové organizaci pomůže), *talentová banka* (zaměstnanci firmy předávají své zkušenosti např. z oblasti účetnictví, strategického plánování, managementu nebo Public Relations pracovníkům neziskové organizace v rámci předem stanovených pracovních setkání v hostitelské neziskové organizaci), *podpora při změně v kariéře* (realizovány v době významné změny v kariéře, zaměstnanci, které čeká změna kariéry v důsledku reorganizace firmy jsou umístěni v neziskové organizaci, ve které rozvíjí nové dovednosti a znalosti), *rozvojové úkoly* (krátkodobé zařazení do organizací v komunitě, projekty jsou jasně definovány a odpovídají potřebám rozvoje zaměstnance, přičemž umožňují hostitelské organizaci profitovat z dovedností, které jim zaměstnanec přináší), *mentoring* (příležitost k rozvoji vedení, naslouchání a motivování díky vztahům s klienty).²⁹

4.2 Oblasti dobrovolnictví

S dobrovolníky se zřejmě nejčastěji setkáme v nestátních neziskových organizacích. Druhou zřejmě nejčastější organizací jsou *ochránci životního prostředí*, kteří patří k nejlépe propracovaným organizacím s celostátní působností a napojením na mezinárodní síť.

²⁸ Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 41-44.

²⁹ <http://www.hest.cz/csr/main.php?lang=cz&id=43>

Mezi nejznámější rozhodně patří Hnutí DUHA, Děti země, Greenpeace, Český svaz ochránců přírody atd. Další oblastí dobrovolnictví jsou *humanitární organizace a organizace na ochranu lidských práv*, které vznikaly především po roce 1989.

V rámci těchto organizací probíhají především humanitární akce v krizových oblastech, ale také se dobrovolníci podílejí na akcích vnitrostátních (př. záplavy). Předními humanitárními organizacemi jsou: Česká katolická charita, Český červený kříž, Sbor dobrovolných hasičů atd. Další oblastí dobrovolníků je *oblast sociální a zdravotní*, která je jednou z nejvíce zastoupených z hlediska využití dobrovolné práce. V této oblasti je potřeba, aby dobrovolník byl na svou činnost náležitě připraven a samozřejmě, aby organizace byla připravena na dobrovolníky (př. koordinátor dobrovolníků). Další oblastí dobrovolnictví je *oblast kulturní*, která zahrnuje mnoho neziskových organizací, které se především zaměřují na revitalizaci a ochranu kulturních památek. V této oblasti také působí organizace z oblasti tance, divadla, výtvarného umění atd. Neopomenutelnou oblastí je také *oblast sportovní a vzdělávací činnosti*. V těchto činnostech se dobrovolníci objevují zejména ve volnočasových aktivitách, jedná se o tradici zájmových kroužků tělovýchovných nebo turistických oddílů (př. SKAUT, SOKOL). Poslední oblastí dobrovolnictví je *zahraniční dobrovolná služba*, která se v České republice objevila až po roce 1989, kdy k nám přijela řada dobrovolníků hlavně ze Spojených států amerických. Organizace, která dobrovolníky vysílá, jim poskytuje různé výhody (př. pojištění, kapesné, stravu, bydlení).³⁰

³⁰ Tošner, J., Sozanská, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 41 - 43.

4.3 Historie dobrovolnictví v ČR

První dobrovolné spolky a instituce navazovaly na činnost různých náboženských bratrstev a řeholních řádů, které se charitativní prací zabývají již od raného středověku.

Na území dnešní České republiky dochází k rozvoji dobrovolnictví se vznikem spolkového života občanského a také se dobrovolnictví rozšiřuje jako odpověď na vzrůstající počet lidí žijících v nevyhovujících, nelidských, člověka nedůstojných podmínkách v období prudkého rozmachu industrializace.³¹

Počátky dobrovolnictví se datují od 19. století, kdy vznikla řada vlasteneckých spolků na podporu umění, kultury, vědy a vzdělání (např. Sokol, Hlávkova nadace). Dobrovolnictví tak, jak ho chápeme dnes, můžeme sledovat s nástupem raného kapitalismu respektive společenských změn, které toto období provázely.

V období industrializace vznikají nejen sbory dobrovolných hasičů, ale i dobročinné a vzdělávací aktivity městských a venkovských lidí, které mohou být pokládány za reprezentanty počátků dobrovolnictví u nás. Řada dobrovolných organizací vznikla v této době za účelem povznesení národního (sebe)vědomí. Mnohé spolky vzdělávací, muzejní, kulturní, turistické a další, jimž vděčíme za emancipaci českého živlu během minulého století, byly založeny na dobrovolné práci. Být součástí některé z těchto aktivit bylo pokládáno za čest, jindy za vlasteneckou povinnost.³²

³¹ www.dvorek.eu/dwn/1572/14442cs_CZ_reserse31.pdf

³² Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 26-27.

Po válce se podařilo spolkový a občanský život obnovit. Zejména sociální demokraté a komunisté (kteří později dovedou tuto myšlenku k dokonalosti), si uvědomili, že podchycení volnočasových aktivit mládeže i dospělých vede k těsnějšímu sepětí se světonázorovými idejemi stran, pod jejichž patronací se tato činnost provádí. Převzetí moci komunisty však znamenalo konec snahám o svobodný rozvoj dobrovolných a zájmových organizací.

Majetky nekomunistických sdružení byly zabaveny, některé spolky ihned rozpuštěny, jiné násilně přetvořeny, či nově vytvořeny. Ve všech oblastech dobrovolné činnosti byly zformovány jednotné organizace kontrolované komunistickou stranou. Ty pak byly sjednoceny do tzv. Národní fronty. Dobrovolná činnost, která jinak přispívá k rozvoji demokratické společnosti a zvyšování účasti občanů na správě věcí veřejných, tak byla využita k budování socialismu prostřednictvím všudypřítomné ideologizace dobrovolné činnosti, "povinně dobrovolných" akcí a kontroly každé možnosti provozování nezávislých aktivit. Dobrovolnictví získalo punc něčeho neautentického, vnucovaného, čemu je potřeba se pokud možno vyhnout.

Po roce 1989 dochází teprve k obnově demokratických struktur v plné šíři a začíná prudký rozvoj nezávislých sdružení v oblasti ekologie, lidských práv, humanitární činnosti, sportu, sociální oblasti atd. Byly obnoveny spolky a sdružení potlačené minulým režimem, řada z nich získala v rámci restitucí původní majetek a mohla tak pokračovat ve své činnosti. Patří k nim, např. YMCA, Sokol, Skaut – Junák, kterým se v krátké době podařilo znovu vytvořit celostátní síť organizací, jež jsou postaveny na dobrovolné činnosti svých členů.

Stát mnoho z nich podporuje poskytováním grantů pro různé oblasti, zejména v sociální sféře, kde se uplatňuje názor, že nestátní neziskové organizace³³ dovedou pokrýt poptávku po některých službách lépe, než státem řízené centralizované instituce. Po roce 1989 lidé začali hledat kromě svého profesionálního uplatnění jiné způsoby seberealizace, ve kterých by mohli využít své znalosti a dovednosti. Obzvláště neziskové organizace začaly dobrovolníky vnímat nejen jako doplněk své činnosti, ale jako trvalý zdroj pomoci a nových podniků.

Nově začala být zakládána dobrovolnická centra, jejichž hlavním posláním je podpora a propagace dobrovolnictví ve společnosti, včetně spolupráce s ostatními organizacemi využívající dobrovolníky či realizace vlastních dobrovolnických programů.³⁴

4.4 Dobrovolnictví v České republice

V zemích s tradicí dobrovolnictví se dobrovolné práci v různé formě věnuje mnoho lidí a podporuje ji i soukromý sektor. I u nás řada občanů dobrovolně pracuje pro svou obec, v rámci občanských sdružení pomáhá postiženým lidem, připravuje programy pro děti, pečuje o přírodní lokality a rezervace, stará se o místní kulturu, brání práva občanů atd.

Chápání dobrovolnictví v České republice je ještě stále problematické. Řada společenských činností byla postavena na principu dobrovolném - ale při tom povinném - socialistickém kolektivismu. Dobrovolnictví zatím není zakotveno v žádném obecně platném právním dokumentu České republiky. Termín dobrovolný pracovník pečovatelské služby zná vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb.

³³ Nestátní nezisková organizace je v běžném evropském pojetí organizace zřízená jiným subjektem než státem a jejímž primárním účelem není vytváření zisku. Pokus spotřebovává peníze, či vytváří zisk, investuje výhradně do svých předem definovaných aktivit ve sféře veřejného zájmu (tj. ochrana přírody, vzdělání, sociální věci). – Matoušek – Slovník soc. práce, s. 123

³⁴ Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 29-31.

V posledních letech se situace mění v souvislosti s naplňováním zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a mládeže, kde dobrovolníci mají stejná práva jako profesionálové. Dobrovolnictví se objevuje v návrzích některých připravovaných zákonů (př. zákon o dětech a mládeži, zákony týkající se standardů a akreditace sociálních služeb). Z hlediska smluvního je dobrovolnictví zatím řešeno podle zákona č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku. Dobrovolnictví není vymezeno ani z hlediska daňového a účetního.³⁵

V České republice vykonávají dobrovolnictví hlavně studenti. Pokud náplň dobrovolnictví obsahuje přímý kontakt s klientem, měla by v organizaci probíhat kvalitní supervize i pro dobrovolníky. Dobrovolníci se uplatňují při práci téměř se všemi typy sociálně handicapovaných lidí. I přesto, že dobrovolníci neberou žádnou finanční odměnu, instituce je musí umět zbavovat stresu, který vyplývá z jejich činnosti a poskytovat jim „odměny“ v jiné formě než finanční.³⁶

Je pravděpodobné, že dobrovolnictví bude zaujímat v naší společnosti stále důležitější roli a bude vykonávat přirozené i nové služby, které instituce ani občané nemohou sami zcela plnit. Usilujeme o to, aby se dobrovolná činnost v nejrůznějších oblastech života stala normální součástí našeho myšlení a našla potřebnou společenskou prestiž, hodnotu i potřebnou právní a finanční podporu.³⁷

³⁵ Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 86.

³⁶ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 54

³⁷ <http://www.inexsda.cz/cze/akreditace-dobrovolnictvi>

5. Dobrovolnická centra a dobrovolnické programy v ČR

Dobrovolnické centrum je organizace, která zájemcům v České republice zprostředkovává příležitosti k dobrovolnické práci a vyhledává dobrovolníky pro organizace, které je potřebují.³⁸ Cílem dobrovolnických center je metodická podpora organizací spolupracujících s dobrovolníky. Patří do něj zejména výběr, výcvik a supervize dobrovolníků, dále výcvik a supervize koordinátorů dobrovolníků a supervize organizace z hlediska dobrovolnictví, vydávání odborných publikací, pořádání seminářů a poradenství. Dobrovolnická centra také zajišťují propagaci dobrovolnictví a vedení databází dobrovolníků i organizací s dobrovolníky spolupracujícími. Od roku 1993 se u nás této oblasti věnuje HESTIA - Národní dobrovolnické centrum, které jako zastřešující organizace přispívá k profesionalizaci dobrovolnického managementu prostřednictvím svých programů.

Dosavadní zkušenosti potvrzují, že činnost dobrovolnických center v regionech jako středisek metodické pomoci pro dobrovolnictví je důležitou podmínkou rozšíření dobrovolnické činnosti nejen v nestátních neziskových organizacích, ale i v dalších programech podporovaných obcemi i státem. Důležitou součástí práce dobrovolnických center je podpora spolupráce s mezinárodními dobrovolnickými organizacemi, jejichž smyslem je, kromě výměny zkušeností, seznámení se s dobrovolnictvím v zemích, kde je tato činnost samozřejmou součástí života občanů. Dobrovolnická centra spolupracují s masmédií, obcemi, samosprávami a správními orgány.

³⁸ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 55

Dále vykonávají vlastní dobrovolnické programy, spolupracují s regionálními programy, uskutečňují vzdělávání a výzkum a spolupracují s mezinárodními organizacemi.³⁹

5.1 Dobrovolnické organizace

Jedná se o organizace sdružující občany, kteří společně pracují pro obecné blaho bez nároku na plat. Vytvářejí tak alternativu ke státním organizacím.⁴⁰ Dobrovolnické organizace se zabývají organizací dobrovolné činnosti. Fungují většinou jako informační a kontaktní základny pro ty, kteří se chtějí stát dobrovolníky a pro organizace dobrovolníky hledající. Některé z nich se specializují na práci s dobrovolníky v určité tematické oblasti (sociální, zdravotní, ekologické, kulturní), jiné pracují v určitém regionu nebo na národní či mezinárodní úrovni – dobrovolníky vysílají či přijímají v rámci dobrovolné služby. V České republice má již několik organizací bohaté zkušenosti s pořádáním mezinárodních akcí u nás (např. INEX – SDA) anebo programů pro vysílání českých dobrovolníků do zahraničí (např. Program Mládež).

Dobrovolné organizace jsou takové, jejichž činnost je postavena převážně na dobrovolnících. Většinou se jedná o neziskové organizace, které často zohledňují menšinové a individuální potřeby obyvatel. Díky svému zaměření a charakteru bývají často iniciátory změn či nových trendů ve společnosti a nositeli morálních hodnot.

³⁹ Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 100 – 101.

⁴⁰ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 55

Nejvýznamnější oblasti s největším zapojením dobrovolníků a také s největší odezvou ve společnosti jsou oblasti: ekologická (Děti Země, Greenpeace), humanitární (ADRA, Člověk v tísni, Česká katolická charita), na ochranu lidských práv (Bílý kruh bezpečí, Český červený kříž), sociální a zdravotní (Diakonie, FOKUS, Fond ohrožených dětí), kulturní (Sdružení pro ochranu kulturního dědictví), sportovní a vzdělávací (Junák, Skaut).⁴¹

5.2 Mezinárodní dobrovolnické organizace

Ve světě existuje řada asociací, které se snaží propojovat názorově a obsahově blízké organizace v různých částech světa a vytvářet tak mezinárodní sítě, jejichž vliv a význam převyšuje lokální charakter. K nejvýznamnějším patří např. mezinárodní Červený kříž, mezinárodní ekologická organizace Greenpeace. Existují však i organizace, které se profesionálně věnují problematice dobrovolnictví, jako např. IAVE – Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí, Evropské dobrovolné služby nebo Dobrovolnický program OSN.⁴²

5.3 Akreditace a dobrovolnictví

Akreditací se rozumí uznání způsobilosti k vykonávání určité činnosti. Opírá se o soubor kritérií, které musí každý uchazeč splnit. Způsobilost je prověřována v rámci akreditačního řízení, jehož výsledkem je vyjádření oprávněného subjektu (orgán státní správy nebo pověřené instituce).⁴³ Česká republika se přijetím zákona o dobrovolnické službě bezpochyby stala průkopníkem v cestě k legislativnímu uznání statutu dobrovolníka a k potřebnému vyplnění legislativního vakua.

⁴¹ <http://www.dobrovolnik.cz/clanky/?x=2173872>

⁴² Tošner, J., Sozanská, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. s. 27-29.

⁴³ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 24.

Podobně jako v jiných oblastech, přistoupil stát i v oblasti dobrovolnické služby k zavedení akreditace organizací, a to organizací vysílajících. To jsou ty, které dobrovolníky vybírají, evidují, připravují a uzavírají s nimi smlouvu o výkonu dobrovolnické služby.

Akreditace je v pravomoci Ministerstva vnitra ČR a to ji uděluje na návrh akreditační komise. Akreditační Komise je poradním orgánem Ministerstva vnitra a je složená zástupci ministerstev. O akreditaci může požádat organizace, která je občanským sdružením, obecně prospěšnou společností, církví nebo náboženskou společností nebo církevní právnickou osobou církve nebo náboženské společnosti. Musí doložit, že je schopna realizovat konkrétní projekty nebo programy dobrovolnické služby. Dále musí prokázat finanční způsobilost, schopnost přípravy a provádění dobrovolnické služby a plnit další povinnosti vyplývající ze zákona.

Akreditace se uděluje na dobu tří let. Ministerstvo vnitra vede seznam vysílajících organizací, kterým udělilo akreditaci. Žádost o akreditaci může být podána na jeden nebo více druhů dobrovolnické činnosti v rámci jedné vysílající organizace. Akreditace může být vydána také pro organizace zabývající se managementem dobrovolnictví na všeobecné vysílání dobrovolníků pro potřeby neziskových organizací.

Pokud je dobrovolník akreditovaný, patří mezi osoby, kterým stát hraří nemocenské pojištění. Příjmy vzniklé v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby jsou osvobozeny od daně z příjmu, případně od daně darovací. Stát takovému dobrovolníkovi poskytuje pojistné na důchodové pojištění, pokud je dobrovolnická služba dlouhodobá (delší než 3 měsíce, alespoň 20 hodin týdně).

Výkon dlouhodobé dobrovolnické služby patří mezi činnosti, jež jsou považovány za rovny zaměstnání pro účely účasti na hmotném zabezpečení v nezaměstnanosti. Doba dlouhodobé dobrovolnické služby se započítává mezi relevantní doby pro účely důchodového pojištění.⁴⁴

⁴⁴ <http://www.inexsda.cz/cze/akreditace-dobrovolnictvi>

6. Praktická část

Téma Dobrovolníci a sociální služby v Písku jsem si vybrala, protože sama pracuji jako dobrovolník na Lince důvěry v Sociálně-psychologickém centru Arkáda v Písku. V této organizace se střídám s ostatními dobrovolníky a pomáháme tak zkvalitňovat tuto službu a ulehčujeme práci zaměstnancům.

Cílem mé praktické části je zmapovat zařízení poskytující sociální služby v Písku, ve kterých pracují dobrovolníci. Dále shrnout, jaké mají na dobrovolníky požadavky a také jakou odměnu dobrovolníkům za jejich práci poskytují. Posledním krokem praktické části bude nastínění ideálního dobrovolníka, tzn. takového člověka, kterého si zařízení poskytující sociální služby představují jako naprosto vhodného pro dobrovolnickou práci.

Mým předpokladem je, že většina zařízení poskytující sociální služby v Písku spolupracuje s dobrovolníky. Předpokládám, že zařízení dobrovolníkům poskytují za jejich služby pravidelnou supervizi. Další odměnou mohou být školení nebo vzdělávací kurzy zaměřené na práci dobrovolníků.

7. Sociální služby

Sociální služba je historicky velmi stará forma solidarity. Historicky nejstarší vývojové formy sociálních služeb zahrnovaly útulky, např. boží domy, špitály, útulky pro nemocné, sirotky a prostitutky. Sociální politika se vyvíjela od rodinné a rodové vzájemnosti přes pomoc druhým až po soustavu institucí zabezpečující lidská práva na existenci, život, zdraví, sociální zabezpečení a vzdělání.⁴⁵ Tento pojem je používán v několika souvislostech, a to: jako druh sociální péče poskytované konáním státní instituce ve prospěch jiné osoby nebo jako činnosti ve prospěch občanů poskytované soukromoprávní nebo veřejnoprávní instituce nebo jako sociální práce (odborná činnost sociálních pracovníků) ve prospěch lidí v sociální nouzi.

Mezi sociální služby řadíme služby krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti.⁴⁶

Sociální služby představují specifickou oblast a zároveň těžiště sociální pomoci jako formy sociálního zabezpečení. Sociální službou se podle zákona 108/2006 Sb. rozumí činnost nebo soubor činností zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Sociální služby jsou poskytovány lidem nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupinu, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství. Sociální služby jsou v současnosti v České republice součástí státního systému sociálního zabezpečení.

⁴⁵ Tomeš, I.: *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. s. 28-30.

⁴⁶ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. s. 214.

Legislativa je zařazuje do oblasti sociální pomoci, která zahrnuje i finanční a věcné dávky, poskytované lidem, kteří se ocitli ve stavu hmotné nouze.⁴⁷

Sociální službu mohou poskytovat územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, fyzické osoby, ministerstva a další organizační složky státu. Jsou poskytovány bez úhrady nákladů, za částečnou nebo plnou úhradu nákladů. Sociální služby mohou být poskytovány i mimo státní sociální pomoc, to znamená, že může být hrazena příjemcem. Sociální služby chrání občana tím, že v jeho prospěch něco konají.⁴⁸

Sociální služby jsou jedním z důležitých nástrojů realizace sociální politiky. Sociální služby lze rozdělit na státní a obecní a na služby nestátní. Státní či obecní sociální služby jsou vždy regulovány státem, jsou realizovány jako veřejnoprávní a zákonným způsobem financovány.⁴⁹

7.1 Druhy sociálních služeb

Zákon o sociálních službách rozlišuje tři základní druhy sociálních služeb, a to:

1. *Služby sociální péče*, které zajišťují fyzickou a psychickou soběstačnosti se stabilizovaným zdravotním stavem.
2. *Služby sociální prevence*, které se zaměřují na jevy a situace, které mohou vést k sociálnímu vyloučení, které nejsou zapříčiněny neschopností pečovat o sebe z důvodu věku či zdravotního stavu.
3. *Služby sociálního poradenství*, které poskytuje potřebné informace osobám v nepříznivých sociálních situacích.

⁴⁷ Tomeš, I. : *Sociální správa*. s. 265.

⁴⁸ Matoušek, O.: *Sociální služby*. S. 9-11.

⁴⁹ Matoušek, O.: *Základy sociální práce*. s. 178.

Sociální služby se dají dělit na: *terénní* (poskytovány v klientově přirozeném prostředí), *ambulantní* (klient za nimi dochází) nebo *pobytové* (ubytovací zařízení).

7.2 Standardy kvality sociálních služeb

Standardy kvality sociálních služeb jsou součástí vyhlášky č. 505/2006 Sb. Jedná se o soubor kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň poskytování kvality sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami. Cílem standardů je zvýšit kvalitu poskytovaných služeb, zajistit ochranu práv a svobod uživatelů sociálních služeb, podporovat rovný přístup a plnohodnotný život uživatelů sociálních služeb a tím naplňovat politiku sociálního začleňování, podporovat setrvání člověka nacházejícího se v nepříznivé osobní situaci v jeho přirozeném prostředí, podporovat přirozené zdroje uživatelů služeb, jejich nezávislost a autonomii.⁵⁰

⁵⁰ Janoušková, K. a kol.: *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách*. s. 28-36.

8. Sociální služby v Písku

8.1 Služby sociálního poradenství

Tuto sociální službu v Písku vykonávají: *Sociálně psychologické centrum Arkáda* (rodinné poradenství), *Klub Krteček* (sociální poradenství a odborné poradenství pro rodiče zdravotně postižených dětí), *Centrum pro zdravotně postižené Jihočeského kraje* (odborné sociální poradenství pro zdravotně postižené a jejich rodiny), *Inkano* (občanská poradna rodinného práva, pracovního práva, sociálních dávek, bydlení, ochrany spotřebitele), *Poradna pro uživatele sociálních služeb, Pečovatelská služba a jesle města Písku* (sociální poradenství), *Horizont o. s.* (sociální poradenství pro osoby s mentálním postižením a kombinovanými vadami a jejich blízké), *Fokus Písek* (sociální poradenství pro duševně nemocné a jejich blízké), *Prácheňské sanatorium o.p.s.* (poradna pro Alzheimerova onemocnění sociální problematiky a sociální péče), *Domov pro seniory Světlo* (sociální poradenství pro seniory a jejich blízké) a *Mesada* (poradenská činnost).

8.2 Služby sociální prevence

Služby sociální prevence v Písku poskytují tyto organizace: *Sociálně psychologické centrum Arkáda* (krizová pomoc, následná péče, nízkoprahové služby pro uživatele drog, telefonická krizová pomoc, terénní služba), *Naděje Písek* (nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, terénní služby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi), *Klub Krteček* (služby rané péče, sociálně aktivizační služby pro děti se zdravotním postižením), *Horizont o. s.* (aktivizační služby pro zdravotně postižené), *Fokus Písek* (terénní programy pro duševně nemocné),

Domov pro seniory Světlo (aktivizační služby pro seniory) a *Mesada* (sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služby pro seniory a zdravotně postižené).

8.3 Služby sociální péče

Mezi organizace poskytující služby sociální péče v Písku patří: *Denní a týdenní stacionář Duha*, *Diakonie Českého Červeného kříže* (domov pro seniory, pečovatelská služba), *Pečovatelská služba a jesle města Písku* (pečovatelská služba), *Horizont o. s.* (chráněné dílny, osobní asistence pro mentálně postižené), *Fokus Písek* – chráněné bydlení, osobní asistence, odlehčovací služby, domov se zvláštním režimem pro duševně nemocné), *Domov pro seniory Světlo*, *Mesada* (osobní asistence pro seniory a zdravotně postižené) a *Pečovatelské služby seniorského domu*.

9. Rozhovor s institucemi

Předmětem mého rozhovoru s pracovníky institucí je zjistit, kolik sociálních služeb v Písku pracuje s dobrovolníky. První část mého rozhovoru s pracovníky probíhala formou e-mailů, které jsem rozeslala na adresy všech sociálních služeb v Písku. V tomto e-mailu jsem se tázala, zda v organizaci pracují dobrovolníci a informovala jsem se o tom, zda bych mohla organizaci osobně navštívit v případě, že jejich odpověď bude kladná. V případě, že jsem na e-mail nedostala odpověď, jsem organizaci kontaktovala telefonicky. Poté jsem si sjednala termíny schůzek a organizace osobně navštívila. Při všech návštěvách jsem jednala se sociálními pracovníky/pracovnicemi. Na těchto schůzkách jsem pokládala tři otázky: jaké má organizace požadavky na dobrovolníky, co organizace dobrovolníkům poskytuje a jak si představují ideálního dobrovolníka.

Kontakty na zařízení poskytující sociální služby v Písku jsem získala v seznamu sociálních služeb v *Průvodci sociálními službami – pobytovými, terénními a ambulantními*.⁵¹ Tento průvodce je aktuální k 15. 5. 2008. Z tohoto seznamu vyplývá, že v Písku funguje dvacet dva organizací, které poskytují sociální služby. Předpokládám, že většina těchto sociálních služeb bude spolupracovat s dobrovolníky.

9.1 Sociální služby využívající dobrovolníky v Písku

1. *Arkáda* využívá dobrovolníky na projekt Linka důvěry. Dobrovolníci doplňují činnost pracovníků organizace, kteří zajišťují Linku důvěry od 8 do 18 hodin, pak nastupují dobrovolníci a to do 22 hodin.

⁵¹ [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1459&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1459&par[lang]=CS)

Tato organizace zajišťuje tým 26 dobrovolníků, kteří na Lince důvěry střídají v pracovní dny. Na každého dobrovolníka tedy vychází přibližně jedna čtyřhodinová služba za měsíc.

2. *Evangelikální sbor Elim* je zaměřen na práci s mládeží. Dobrovolníci zde tedy pomáhají jak s chodem pravidelných programů, tak s nárazovými, převážně sportovními akcemi. Dobrovolníci se také angažují v letních kempech s výukou anglického jazyka, který Elim každoročně pořádá. Toto zařízení využívá 13 dobrovolníků.

3. *Občanské sdružení Fokus pro péči o duševně nemocné* dobrovolníky využívá, ale pouze omezeně (práce s počítači, síťovým připojením nebo údržba počítačů), protože práce s duševně nemocnými klienty vyžaduje odborný přístup. Zde jsou zařazeni čtyři takto působící dobrovolníci. Ti v organizaci působí také při pořádání „Týdne duševního zdraví“, což je informativní akce pro veřejnost v podobě přednášek, koncertů, promítání filmů nebo výstavy prací klientů. Při této akci počet dobrovolníků stoupá ke dvaceti.

4. *Mateřské centrum Kvítek* je na práci dobrovolníků částečně závislá. Dobrovolníci pomáhají při běžném chodu mateřského centra, ale hlavně při pořádání akcí pro děti, kde je zapotřebí mnoho aktivních pomocníků. Jsou to akce jako Pohádkový les, Pohodové soutěžení dopoledne, Maškarní bál pro nejmenší a další. Pomáhají také s pravidelným programem - cvičení pro dětičky, zpívanky s Bárrou atd. Šest dobrovolníků působí v zařízení pravidelně, dalších devět dobrovolníků pomáhá při akcích.

5. *Denní a týdenní stacionář Duha* poskytuje za úhradu sociální služby osobám s mentálním nebo kombinovaným postižením ve věku od 3 let, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

V organizaci se pracovníci snaží zvyšovat kvalitu života klientů a rozvíjet jejich rozumové, pohybové, komunikační i praktické schopnosti a dovednosti. Tento stacionář využívá pouze jednoho dobrovolníka, který provádí canisterapie a dochází do organizace jednou až dvakrát týdně, podle potřeby klientů a uvážení pracovníků. O dalším přibírání dobrovolníků organizace prozatím neuvažuje.

6. *Český červený kříž Písek* působí v oblasti sociální, zdravotní a humanitární a to v celé České republice. Toto zařízení využívá při svých činnostech dobrovolníky z velké části a to hlavně při výuce a poskytování první pomoci, při sociálních činnostech jako je dobrovolná pečovatelská služba, akce pro staré a nemocné občany. Dále jsou dobrovolníci využíváni při rekondičních táborech pro zdravotně oslabené děti. Dobrovolníci mohou pracovat i při humanitárních akcích v zahraničí, to ale zatím nebyl případ písecké pobočky. V současné době v zařízení pracuje 16 dobrovolníků.

7. *Jihočeská rozvojová o. p. s.* s pobočkou v Písku se zabývá podporou sociálního rozvoje, podporou vzniku nových sociálních služeb nebo bezplatným poradenstvím. V písecké pobočce je hlavním posláním občanská poradna. Tato poradna je na práci dobrovolníků částečně závislá. Dobrovolníci jsou zde využíváni jako asistenti poradců. Náplní jejich práce jsou telefonické rezervace termínů konzultace a poskytují osobní, telefonické nebo e-mailové konzultace. Dobrovolníci jsou v kontaktu s klienty a snaží se pomoci při řešení jejich problémů. V současné době využívá obecně prospěšná společnost čtyři dobrovolníky.

8. *Klub Krteček Písek* poskytuje komplexní sociální služby pro rodiny s dětmi se zdravotním postižením. Podporuje a provází rodiny s dětmi se zdravotním postižením od nejranějšího věku dítěte až do jeho dospělosti při začleňování do běžného způsobu života.

Dobrovolníci jsou v této organizaci využíváni z velké části, a to jak při každodenní činnosti nebo při víkendových, zážitkových akcích. Dobrovolníci pomáhají také při odpoledních aktivitách, jako je např. keramický kroužek. Stálých dobrovolníků je v zařízení pět. Tento počet se během víkendových akcí nebo letních táborů zvyšuje až na čtrnáct dobrovolníků.

9.2 Požadavky sociálních služeb na dobrovolníky

1. *Arkáda* - Dobrovolníci, kteří v této organizaci pracují na lince důvěry, musí být starší 21 let a při své práci se musí řídit Etickým kodexem pracovníka linky důvěry a pracoviště linky důvěry. Tento kodex obsahuje pravidla, mezi která patří, že dobrovolník klientovi naslouchá, hovoří s ním a neomezuje ho ve vyjádření. Pomoc klientovi poskytuje po celou dobu krizového stavu klienta. Tato pomoc spočívá především v poskytnutí podpory klienta, k jeho zplnomocnění k vlastnímu řešení jeho problémů a snášení jeho starostí. Povinností dobrovolníka je zachovávat naprostou mlčenlivost a respektovat anonymitu klienta. Dobrovolník nesmí na klienta vykonávat jakýkoliv tlak. Před zahájením služby na lince důvěry musí dobrovolník projít akreditovaným výcvikem Telefonické krizové intervence (100 hodin), kde získá potřebné znalosti, vědomosti a zkušenosti odpovídající potřebám práce na lince důvěry, dále pak absolvování stáží a náslechlů.

2. *Evangelikální sbor Elim* má individuální požadavky podle toho, jakou činnost bude dobrovolník vykonávat. Dobrovolník by tedy měl být aktivní, odhodlaný pro svou práci, empatický a kreativní. Dobrovolníci zde mohou pracovat ve dvou skupinách (mládež nebo starší mládež), kde se uskutečňují různé programy (sportovní, hudební).

Výhodou pro dobrovolníky je, když jsou věřící, protože činnost organizace Elim z křesťanské víry vychází.

3. *Občanské sdružení Fokus pro péči o duševně nemocné* dobrovolníky využívá zejména na práci s počítači, tudíž na ně má požadavky pouze ve znalosti v tomto oboru. Při práci s klienty nejsou dobrovolníci využíváni zejména proto, že tato činnost je velmi náročná na schopnosti, vědomosti a dovednosti pracovníka. Práce s lidmi duševně nemocnými je velmi specifická. Organizace o spolupráci s dobrovolníky neuvažuje ani do budoucnosti, protože by bylo velmi nákladné na tuto práci dobrovolníky připravit.

4. Požadavky *Mateřského centra Kvítek* nejsou velké. Dobrovolník musí mít dobrý vztah k dětem a samozřejmě volný čas, který chce centru věnovat. Dobrovolníci, pořádající pravidelný program, musí být kreativní a spolehliví.

5. *Denní a týdenní stacionář Duha* využívá pouze jednoho dobrovolníka (canisterapeuta). Ale i tato organizace má své požadavky. Dobrovolník musí být empatický, vstřícný, ochotný spolupracovat. Také je důležité, aby uznával autoritu a nechal se vést při výkonu své práce. Jistá časová flexibilita je samozřejmě výhodou. Vzhledem k tomu, že dobrovolník vykonává specifickou oblast terapie, je výhodou, když má s touto oblastí již zkušenosti nebo např. prošel výcvikem. Nutností je, aby dobrovolník měl svého psa, který bude na canisterapie vycvičen.

6. *Český červený kříž Písek* klade jako jiné zařízení na dobrovolníky jisté požadavky, které bývají spojeny s činností, kterou by měli vykonávat. Hlavní požadavkem je ochota pracovat a samozřejmě i časová flexibilita. Písecká pobočka dobrovolníky využívá hlavně na výuku první pomoci a také na rekondiční tábory pro oslabené děti.

Na výuku první pomoci je potřeba, aby dobrovolník byl vyškolen. A na práci s dětmi na rekondičním táboře je požadováno, aby dobrovolník uměl vycházet a pracovat s dětmi, byl kreativní a dokázal vytvořit táborový program.

7. *Jihočeská rozvojová o.p.s.* od dobrovolníků požaduje především věk nad 18 let a čistý trestní rejstřík. Dále by jistě měli mít schopnost vyhledávat informace, což je důležité, protože dobrovolníci dělají asistenty pracovníků v organizaci. Požadována je i ochota pomáhat druhým a komunikativnost. Důležité je, aby se dobrovolníci chtěli dále vzdělávat, zvyšovat svou kvalifikační úroveň, účastnit se školení. Každý dobrovolník by měl být spolehlivý a ochotný osvojit si principy práce v občanské poradně. V této organizaci je využíván Eganův model práce s klientem, který by si měl dobrovolník osvojit.

8. *Klub Krteček Písek* požaduje od svých dobrovolníků především ochotu pomáhat. Další podmínkou je časová flexibilita, která je důležitá především při pořádání víkendových akcí nebo letních táborů. Práce s tělesně či mentálně postiženými dětmi je velmi náročná na psychiku, proto by dobrovolník měl být vyrovnaný a psychicky stálý. Každý dobrovolník by měl umět zachovat mlčenlivost. Součástí práce dobrovolníka jsou volnočasové aktivity, a proto je požadována i jistá kreativnost. Dobrovolník by měl mít řidičský průkaz skupiny B, a to proto, že postižené děti jsou dopravovány autem.

9.3 Co organizace dobrovolníkům poskytují (supervize, školení, vzdělávání)

1. *Arkáda* - Dobrovolníci, kteří pracují na Lince důvěry, mají možnost individuální a skupinové supervize, které pomáhají jednak předcházet syndromu burn out a zároveň zkvalitňují profesionalitu dobrovolnické práce.

V Arkádě je vytvořen celoroční plán skupinových supervizí, které jsou tematicky zaměřené, např. sociálně právní poradenství, výchovné problémy s dětmi, psychiatrické minimum, modelování rozhovorů, apod. Během celého roku mohou kdykoli dobrovolníci požádat interního či externího supervizora o individuální konzultaci. Další vzdělávání dobrovolníků linky důvěry je pro Arkádu samozřejmostí. Realizováno je mnoho seminářů (např. Rodina v procesu změny, Umírání a psycho-spirituální krize, Domácí násilí a činnost Intervenčního centra). Organizace zajišťuje pro dobrovolníky příjemné prostředí, projekt linky důvěry má samostatnou kancelář, pracovní stůl a počítač a také organizace poskytuje základní občerstvení.

2. *Evangelikální sbor Elim* poskytuje svým dobrovolníkům vzdělávání a tzv. doprovod v dobrovolnictví, tzn. někoho, kdo dává dobrovolníkovi směr, stojí při jeho boku, je připraven pomoci a poskytuje mu zpětnou vazbu.

3. *Občanské sdružení Fokus pro péči o duševně nemocné* žádné výhody ani služby dobrovolníkům neposkytuje. Vzhledem k tomu, že se jedná o dobrovolníky, kteří pracují s počítači, není zde důležitá např. supervize nebo další vzdělávání.

4. *Mateřské centrum Kvítek* nabízí za služby dobrovolníků většinou různá školení, ale v současné době se potýká s nedostatkem finančních prostředků, tudíž jsou jeho možnosti omezené.

5. *Denní a týdenní stacionář Duha* vzhledem k tomu, že využívá pouze jednoho dobrovolníka, neposkytuje žádné výhody. Pokud by se v budoucnu tato situace změnila, začala by v organizaci probíhat supervize (individuální nebo skupinová). Podle slov pracovníků organizace se ale do blízké budoucnosti s rozšířením dobrovolníků nepočítá.

6. *Český červený kříž Písek* za služby dobrovolníkům poskytuje především školení a kurzy, aby zvýšila vzdělanost a kvalifikovanost dobrovolníků.

Tato školení a kurzy jsou tematicky zaměřeny podle činnosti, kterou dobrovolníci vykonávají.

7. *Jihočeská rozvojová o. p. s.* poskytuje dobrovolníkům pravidelně supervize a to čtyřikrát ročně. Dobrovolníkům dává možnost vzdělávat se, a proto se minimálně jednou ročně dobrovolník účastní poradenského procesu, což je jedna z forem školení. Právě při poradenském procesu se dobrovolník orientuje v základech práva a dále se v této oblasti vzdělává (prostřednictvím literatury, která je v organizaci volně přístupná).

8. *Klub Krteček Písek* svým dobrovolníkům za jejich služby neposkytuje žádné kurzy ani školení. Každý dobrovolník je před začátkem své práce vyškolen a teoreticky připraven na práci s postiženými dětmi.

9.4 Představa organizace o ideálním dobrovolníkovi

1. *Arkáda* si ideálního dobrovolníka představuje jako člověka, který plní podmínky organizace jako je supervize, služby. Ideální dobrovolník by se měl rád vzdělávat, doplňovat si vědomosti, přemýšlí o své službě na lince důvěry, je stabilně zakořeněn ve svém životě, psychicky vyspělý a dokáže rozpoznat okamžik, kdy supervizi potřebuje.

2. *Evangelikální sbor Elim* si ideálního dobrovolníka představuje jako člověka, který přijal Ježíše Krista, jako svého Pána a Spasitele a splňuje tato kritéria: dostupnost, ochota se učit, věrnost a vnímavost. Ideálním dobrovolníkem je pro organizaci člověk, kterému není lhostejné, co se děje ve společnosti kolem něj, ale chce ji aktivně ovlivňovat a sloužit zde v různých oblastech.

3. *Občanské sdružení Fokus pro péči o duševně nemocné* vidí ideálního dobrovolníka jako studenta oboru sociální práce, který by se ve svém studiu přímo specifikoval na práci s duševně nemocnými.

4. *Mateřské centrum Kvítek* si ideálního dobrovolníka představuje jako člověka, který má dostatek volného času a potřebnou vitalitu. Takový člověk by měl být ochotný a otevřený, když mateřské centrum potřebuje pomoc.

5. *Denní a týdenní stacionář Duha* si ideálního dobrovolníka představuje jako empatického, časově flexibilního člověka. Tento člověk by se měl chtít dále učit novým věcem a vzdělávat se. Na místě by byla i kreativita, trpělivost a ochota pomáhat. Měl by respektovat autority a nechat se při své práci vést a dodržovat režim a řád organizace. Jistě by měl mít znalost i zkušenost práce s dětmi, nejlépe s dětmi mentálně postiženými a také s jejich rodinami.

6. *Český červený kříž Písek* si ideálního dobrovolníka představuje jako člověka, který je spolehlivý, plní si své úkoly týkající se jeho práce a dodržuje řád organizace. Ideální dobrovolník by měl být jistě i komunikativní a zároveň empatický. Zvláště pro dobrovolnickou práci s dětmi by dobrovolník měl být trpělivý a vyrovnaný. Rozhodně by dobrovolník měl být ochotný pracovat.

7. *Jihočeská rozvojová o .p. s.* si ideálního dobrovolníka představuje jako nezastupitelného člena pracovního týmu občanské poradny, na kterého se mohou všichni pracovníci spolehnout. To znamená, že dobrovolník dochází na pracoviště dle harmonogramu, omlouvá se, pokud přijít nemůže. Dobrovolník by měl projevovat vlastní iniciativu a kreativitu – nečeká až mu někdo „rozdá“ úkoly.

8. *Klub Krteček Písek* si představuje ideálního dobrovolníka jako člověka, který je ochotný pomáhat druhým. Takový člověk by měl být empatický, vyrovnaný a trpělivý. Obzvláště trpělivost je velmi potřeba při práci se zdravotně postiženými dětmi. Ideální dobrovolník by měl mít znalosti a praktické zkušenosti z oboru práce s postiženými dětmi.

Představa ideálního dobrovolníka této organizace se velmi podobá požadavkům na dobrovolníka.

Organizace	Požadavky organizace na dobrovolníky	Co organizace dobrovolníkům poskytuje	Představa ideálního dobrovolníka
Arkáda	věk min. 21 let, mlčenlivost, respektování klienta, absolvování výcviku Telefonické krizové intervence	individuální nebo skupinová supervize, semináře se sociální tematikou, poukázka na odbornou literaturu	plní podmínky organizace, dále se vzdělává, psychicky vyspělý, přemýšlí o svém dobrovolnictví
Elim	aktivita, odhodlanost, empatie, kreativita, víra v Boha výhodou	vzdělávání (semináře, kurzy), doprovod v dobrovolnictví	přijal Ježíše Krista, ochotný učit se, věrný, vnímavý, nebýt lhostejný k tomu, co se děje ve společnosti
OS Fokus	znalost práce na počítačích	nic	student oboru sociální práce se specifikací na práci s duševně nemocnými
MC Kvítek	dobrý vztah k dětem, časová flexibilita, kreativita, spolehlivost	školení, semináře	časově flexibilní, vitální, ochotný, otevřený, dobrý vztah k dětem
Duha	empatie, vstřícnost, ochota spolupracovat, canisterapeutický výcvik výhodou, vlastní pes	nic	empatický, časově flexibilní, ochota učit se novým věcem, kreativní, trpělivý,
Český červený kříž Písek	ochota pracovat, flexibilita, kreativita, umění plánovat	školení, kurzy	spolehlivý, komunikativní, empatický, trpělivý, vyrovnaný
Jihočeská rozvojová o.p.s.	komunikativnost, věk nad 18 let, čistý trestní rejstřík, ochota pomáhat druhým, osvojit si práci v zařízení	supervize, školení, literatura	spolehlivost, vlastní iniciativa, kreativita
Klub Krteček Písek	řidičský průkaz skupiny B, mlčenlivost, kreativita	vstupní školení	ochota pomáhat, empatie, trpělivost, vyrovnanost, znalosti a zkušenosti z oboru

Tab. 1 Zařízení sociálních služeb pracující s dobrovolníky

Z tohoto srovnání vyplývá, že každé zařízení poskytující sociální služby a využívající ke své práci dobrovolníky, má na ně také určité požadavky.

Požadavky se v jisté obecné míře scházejí, hlavně empatie, vstřícnost, aktivní spolupráce a ochota pomáhat druhým. Každé zařízení má i své specifické požadavky, které souvisí s vykonávanou prací dobrovolníka. Ty se týkají absolvování výcvikového kurzu nebo v případě canisterapie vlastní pes a výcvik. Ojediněle se také objevil požadavek na řidičský průkaz.

Předpokládala jsem, že zařízení, která s dobrovolníky pracují, budou pro ně nabízet pestrý výběr „odměn“ za jejich práci. Tento můj předpoklad se potvrdil. Téměř všechny organizace nabízejí za práci dobrovolníků supervizi, individuální nebo skupinovou. Dále jsou nabízeny kurzy a školení, které jsou převážně tematicky spojené s vykonávanou prací dobrovolníka. Jedinou výjimkou je Sociálně psychologické centrum Arkáda, která každé Vánoce dobrovolníkům předává poukázku na odbornou literaturu dle vlastního výběru. Pouze ve dvou organizacích se objevila situace, že dobrovolníkům není poskytována žádná odměna.

Představa ideálního dobrovolníka je v každém zařízení specifická podle svého zaměření. Hlavním kritériem ideálního dobrovolníka je dodržování pravidel a řádu organizace a také spolehlivost, kreativnost a ochota pracovat. Vlastností ideálního dobrovolníka by měla být trpělivost a ochota dál se vzdělávat. Specifická představa ideálního dobrovolníka se objevila i jako představa člověka, který přijal Boha nebo studuje sociální práci se zaměřením na duševně nemocné.

Závěr

Cílem mé práce bylo zmapovat sociální služby v Písku a zjistit, kolik a které z nich využívají dobrovolníky. Poté jsem zjišťovala, co organizace dobrovolníkům nabízí a také co od nich požaduje. Posledním zjišťovaným objektem byla představa pracovníků zařízení poskytující sociální služby o ideálním dobrovolníkovi.

Prvním cílem mé práce bylo zmapování sociálních služeb, které využívají práce dobrovolníků. Z dvaadvaceti existujících sociálních služeb v Písku, kterých jsem se v celé šíři dotázala, využívá práce dobrovolníků osm z nich. Tedy téměř třetina služeb. Tudíž se můj předpoklad, že dobrovolníky bude využívat většina zařízení poskytující sociální služby, nepotvrdil.

Kromě jednoho zařízení, které využívá pouze jednoho dobrovolníka, pracují všechna s větším počtem dobrovolníků. Tento počet se pohybuje od čtyř do dvaceti šesti dobrovolníků.

Mým druhým cílem bylo zjistit, jaké požadavky jsou na dobrovolníky kladeny. Mezi priority v požadavcích zařízení na dobrovolníky patří především spolehlivost a ochota pomáhat druhým a tudíž jim i věnovat svůj volný čas. Dalším stejně důležitým požadavkem na dobrovolníka je aktivita a kreativita. Každý dobrovolník by měl být vstřícný a empatický.

Mým dalším předpokladem bylo, že zařízení dobrovolníkům poskytují za jejich služby pravidelnou supervizi. Další odměnou mohou být školení nebo vzdělávací kurzy zaměřené na práci dobrovolníků. Tento předpoklad se mi při rozhovorech s pracovníky zařízení potvrdil. Nicméně se častěji objevují školení a vzdělávací kurzy, než supervize, ať už individuální nebo skupinová. Dvě zařízení z osmi, které pracují s dobrovolníky, poskytují za práci dobrovolníků supervizi. Další čtyři zařízení poskytují dobrovolníkům školení a vzdělávací kurzy.

Pouze ve třech případech jsem se setkala s tím, že zařízení svým dobrovolníkům za jejich práci nic neposkytuje. Tyto případy se objevily z finančních důvodů nebo také proto, že odměny dobrovolníkům nejsou nutné.

S požadavky zařízení poskytující sociální služby na dobrovolníky se shoduje i představa o ideálním dobrovolníkovi. Ideální pracovník by měl mít vlastnosti jako empatie, vstřícnost a spolehlivost. Měl by se přizpůsobit vnitřnímu řádu organizace a mít přirozenou autoritu ke svému nadřízenému. Ideální dobrovolník by se měl sám aktivně dál vzdělávat a rozšiřovat své schopnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o dobrovolníka, měl by tento člověk být časově flexibilní a být ochotný pomáhat druhým, popř. vyplňovat jejich volný čas. Představu ideálního dobrovolníka dovršovala empatie a vlastní iniciativa. Vzhledem k tomu, že žádný člověk není ideální, je každé zařízení rádo za dobrovolníky, kteří tam pracují a jejich práci si váží.

Dospěla jsem k názoru, že situace sociálních služeb a dobrovolníků v Písku by mohla být příznivější. A to hlavně pro zařízení, která by dobrovolníky ráda využívala, ale nemá na to buď dobrovolníky, nebo např. prostor či pracovníka, který by se o dobrovolníka staral. Při rozhovorech s pracovníky zařízení jsem si uvědomila, že lidí, kteří věnují svůj čas někomu jinému, je v Písku dostatečné množství. Protože kdyby neexistovali, některá zařízení poskytující sociální služby by jistě zanikla (např. Klub Krteček).

Seznam použitých zdrojů

LITERATURA

- Brdek, M. a kol.: *Trendy v evropské sociální politice*. Praha : ASPI, 2002, 251 s. ISBN 80-86395-25-1.
- *Dobrovolníci. Obyčejní lidé, kteří dělají neobyčejné věci*. Jihlava : Národní dobrovolnické centrum, 2001.
- Janoušková, K. a kol.: *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách*. Ostrava : PITSTOPMEDIA, 2007, 351 s. ISBN 978-80-7368-229-3.
- Keller, J.: *Soumrak sociálního státu*. Praha : SLON, 2005, 158 s. ISBN 80-86429-41-5.
- Krebs, V.: *Sociální politika*. Praha : ASPI, 2005, 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
- Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- Matoušek, O. a kol.: *Sociální služby*. Praha : Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-7367-310-9.
- Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.
- Potůček, M.: *Veřejná politika*. Praha : SLON, 2005, 399 s. ISBN 80-86429-50-4.
- Rakušanová, P., Stašková, B.: *Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha : Professional Publishing, 2007, 116 s. ISBN 978-80-86946-22-1.
- Sirovátka, T.: *Česká sociální politika na prahu 21. století*. Brno : Masarykova univerzita, 2000, 236 s. ISBN 80-210-2307-4.
- Tošner, J., Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha : Portál, 2006, 148 s. ISBN 80-7367-178-6.
- Tomeš, I.: *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha : SOCIOPRESS, 2001, 262 s. ISBN 80-86484-00-9.

- Tomeš, I.: *Sociální správa*. Praha : PORTÁL, 2002, 303 s. ISBN 80-7178-560-1.
- Večeřa, M.: *Sociální stát. Východiska a přístupy*. Praha : SLON, 2001, 112 s. ISBN 80-85850-16-8.

ZÁKONY

- Zákon číslo 198/2002 Sb. ze dne 24. dubna 2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě).

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Koucká, P.: *Dobrovolníci versus profesionálové*. [online]. 2007, [cit. 2009-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrovolnik.cz/clanky/?x=1969875>>.
- Kučerová, E.: *Někomu pomáhat mě nabíjí*. [online]. 2009, [cit. 2009-03-31]. Dostupné na WWW: <<http://www.dobrovolnik.cz/clanky/?x=2173872>>.
- Mgr. Kušková, Š., Mgr. Urban, M.: *Dobrovolnictví*. [online]. 2009, [cit. 2009-03-31]. Dostupné na WWW: <http://www.eurodesk.cz/download/Brozura_Dobrovolnictvi.pdf>.
- Mwesigwa, J.: *Spolupráce s neziskovou organizací může být prospěšná*. [online]. 2007, [cit. 2009-03-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.hest.cz/media.shtml?x=2060397>>.
- Hankeová, M.: *Co je to dobrovolnictví?* [online]. 2008, [cit. 2009-09-01]. Dostupné na WWW: <http://www.dvorek.eu/dwn/1572/14442cs_CZ_reserse31.pdf>.
- Majorová, D.: *Dobrovolnictví u nás a ve světě*. [online]. 2008, [cit. 2009-02-20]. Dostupné na WWW: <www.dvorek.eu/dwn/1720/14463cs_CZ_volunteers.pdf> .

- Rada Jihočeského kraje: *Průvodce sociálními službami*. [online]. 2008, [cit. 2009-04-17]. Dostupné na <[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1459&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1459&par[lang]=CS)>.

Abstrakt

POSEKANÁ, R. *Dobrovolníci a sociální služby v Písku*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. J. Šimečková.

Klíčová slova: sociální politika, sociální stát, občanská společnost, dobrovolnictví, dobrovolnická centra / dobrovolnické organizace, sociální služba

Práce se zabývá dobrovolníky, kteří působí v zařízeních sociálních služeb v Písku. Teoretická část charakterizuje sociální politiku, její objekty a subjekty, nástroje a cíle. Dále popisuje občanskou společnost, sociální stát a jejich roli v sociální politice.

Praktická část obsahuje charakteristiku sociálních služeb a jejich druhů podle zákona č. 108/2006 Sb. Dále jsou zmapována zařízení, která poskytují sociální služby ve městě Písek a identifikována ta zařízení, ve kterých pracují dobrovolníci. Tyto služby kladou na dobrovolníky širokou škálu požadavků. Nejčastějším požadavkem je empatie, kreativita, časová flexibilita a ochota učit se novým věcem a pomáhat druhým. Ojedinele jsou požadovány znalosti v oboru nebo praxe. S těmito požadavky je spojena i představa ideálního dobrovolníka. Tato představa byla identifikována jako člověk, který si plní povinnosti dané zařízením, a v neposlední řadě by měl být ochotný se dále vzdělávat a nechat se vést pracovníkem zařízení. Samozřejmostí je ochota pomáhat druhým.

Abstrakt

POSEKANÁ, R. *Volunteers and social services in Písek*. České Budějovice 2009. Bachelor work. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Leader of the work Mgr. J. Šimečková.

Key words: social policy, social state, citizen society, volunteerism, volunteer centre / volunteer organizations, social service

The work deals with volunteers, who work in social services facilities in Písek.

Theoretical part characterizes social policy, its objects and subjects, implements and objectives. Further, it describes citizen society, social state and their role in social policy. Practical part includes characteristic of social services and their types, according to law č. 108/2006 Sb. Furthermore the work monitors facilities, which provides social services in the city of Písek and identifies the facilities where the volunteers work. These services lay a large scale of requirements down on the volunteers. Most frequent of the requirements is empathy, creativity, time flexibility and willingness to learn new things and to help others. Sporadically the knowledge of profession or experience is required. The idea of a perfect volunteer is connected with these demands. This idea was identified as a man, who carries out his duties given by facility, further he should be willing to learn more and let the worker of the facility to lead him. The willingness to help others is evident.